

O‘QUVCHILARNI ZAMON TALABLARI ASOSIDA KASBGA YO‘NALTIRISH YUZASIDAN MAKTAB AMALIYOTCHI PSIXOLOGINING MUHIM VAZIFALARI

Eshmurodova Dilbar Suvonqulovna
Qashqadaryo viloyati Mirishkor tumani

13-maktab psixologi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada o‘quvchilarni zamon talablari asosida kasbga yo‘naltirish jarayonida maktab amaliyotchi psixologining o‘rni va muhim vazifalari yoritilgan. Shuningdek, o‘quvchilarning qiziqishlari, qobiliyatlari va kasbiy moyilliklarini aniqlash, ularga kasb tanlash bo‘yicha psixologik yordam ko‘rsatish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: kasbga yo‘naltirish, maktab psixologi, kasbiy qiziqish, kasbiy layoqat, o‘quvchi shaxsi, psixologik diagnostika, mehnat bozori, kasbiy maslahat, kasbiy rivojlanish, ta’lim.

KIRISH

Bugungi kunda ta’lim tizimida o‘quvchilarni ongli ravishda kasb tanlashga tayyorlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Fan va texnologiyalarning jadal rivojlanishi, yangi kasblarning paydo bo‘lishi hamda mehnat bozoridagi o‘zgarishlar yoshlardan o‘z qobiliyat va imkoniyatlariga mos kasb tanlashni talab etmoqda. Shu bois maktab amaliyotchi psixologining kasbga yo‘naltirish faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi. Kasbga yo‘naltirish jarayonining asosiy maqsadi o‘quvchilarga o‘z qiziqishlari, qobiliyatlari va shaxsiy xususiyatlarini anglashga yordam berish hamda ularga mos kasb tanlash uchun zarur psixologik sharoit yaratishdan iboratdir. Maktab psixologi ushbu jarayonda o‘quvchilarning individual imkoniyatlarini aniqlash va rivojlantirishga ko‘maklashadi. Maktab amaliyotchi psixologining muhim vazifalaridan biri psixologik diagnostika ishlarini olib borishdir. Diagnostik metodlar yordamida o‘quvchilarning

kasbiy qiziqishlari, qobiliyatlari, intellektual imkoniyatlari va shaxsiy sifatlari o'rganiladi. Olingan natijalar asosida har bir o'quvchiga individual tavsiyalar beriladi.

Psixologning yana bir muhim vazifasi kasbiy maslahat berishdan iborat. Kasbiy maslahatlar davomida o'quvchilarga zamonaviy kasblar, mehnat bozoridagi talablar va ta'lim olish imkoniyatlari haqida ma'lumot beriladi. Bu esa yoshlarning kelajak kasbini ongli ravishda tanlashiga yordam beradi. Kasbga yo'naltirish jarayonida o'quvchilarda o'zini anglash ko'nikmalarini shakllantirish ham muhim ahamiyatga ega. Psixolog turli treninglar, suhbatlar va amaliy mashg'ulotlar orqali o'quvchilarning o'z imkoniyatlarini real baholashiga ko'maklashadi. Bu esa noto'g'ri kasb tanlash xavfini kamaytiradi.

Zamon talablari asosida kasbga yo'naltirishda o'quvchilarni kelajakda talab yuqori bo'ladigan kasblar bilan tanishtirish zarur. Axborot texnologiyalari, muhandislik, tibbiyot, ta'lim, iqtisodiyot va xizmat ko'rsatish sohalaridagi zamonaviy yo'nalishlar haqida ma'lumot berish yoshlarning kasbiy dunyoqarashini kengaytiradi.

Maktab psixologi ota-onalar bilan ham hamkorlikda ishlashi lozim. Ayrim hollarda ota-onalar farzandining qiziqish va qobiliyatlarini inobatga olmasdan kasb tanlashga ta'sir ko'rsatishi mumkin. Psixolog ota-onalarga farzandning individual imkoniyatlarini tushuntirish orqali to'g'ri qaror qabul qilishga yordam beradi. Kasbga yo'naltirish jarayonida ekskursiyalar, kasb egalari bilan uchrashuvlar, kasb haftaliklari va amaliy seminarlarning tashkil etilishi ham muhim ahamiyatga ega. Bunday tadbirlar o'quvchilarda turli kasblar haqida aniq tasavvur hosil qiladi va ularning kasbiy motivatsiyasini oshiradi. Maktab amaliyotchi psixologining faoliyati nafaqat kasb tanlashga yordam berish, balki o'quvchilarda mehnatsevarlik, mas'uliyat, mustaqillik va o'z ustida ishlash kabi sifatlarni rivojlantirishga ham qaratiladi. Ushbu fazilatlar har qanday kasbda muvaffaqiyatga erishishning muhim omili hisoblanadi.

Ta'lim jarayoni ishtirokchilari bu o'qituvchi va o'quvchi hisoblanadi. Bu yerda ta'lim beruvchi pedagogni va ta'lim oluvchi o'quvchi nazarda tutiladi. Bular birgalikda ta'lim jarayoni ishtirokchilari hisoblanadi. Shuni ta'kidlash kerakki ta'lim olayotgan o'quvchi va

ta'lim beruvchi o'qituvchining o'ziga xos bo'lgan psixologik xususiyatlari va jismoniy imkoniyatlari mavjud bo'ladi. Bular esa o'z navbatida ta'lim olishga o'z ta'sirini ko'rsatib boradi.

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti sharoitida o'quvchilarni kasbga yo'naltirish masalasi ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Mehnat bozori talablarining tezkor o'zgarishi, yangi kasblarning paydo bo'lishi va mavjud kasblar mazmunining yangilanib borishi o'quvchilarni ongli ravishda kasb tanlashga tayyorlash zaruratini kuchaytirmoqda. Shu sababli umumiy o'rta ta'lim tizimida kasbga yo'naltirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik va ijtimoiy jarayon sifatida namoyon bo'lmoqda.

O'quvchilarni kasbga yo'naltirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar mazmunan ta'lim, tarbiya va mehnat bozori o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlashga qaratilgan. Ushbu islohotlar o'quvchilarni faqat muayyan kasb nomlari bilan tanishtirish bilan cheklanmay, balki ularning qiziqishlari, qobiliyatlari va individual imkoniyatlarini aniqlash asosida kasbiy yo'nalishni belgilashni ko'zda tutadi. Natijada kasb tanlash jarayoni tasodifiy emas, balki ongli va rejalashtirilgan qarorga aylanadi.

Kasbga yo'naltirish sohasidagi islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri erta kasbiy yo'naltirish tizimini shakllantirishdir. Erta yoshdan boshlab o'quvchilarda mehnatga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantirish, turli faoliyat turlari bilan tanishtirish orqali ularning qiziqishlarini aniqlash imkoniyati yaratiladi. Bu yondashuv o'quvchilarning o'z qobiliyatlarini anglashiga va kelajakdagi kasb tanlovini puxta asoslashiga yordam beradi. O'quvchilarni kasbga yo'naltirish bo'yicha islohotlar doirasida ta'lim mazmunini kasbiy yo'naltirilgan holda boyitishga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'quv fanlari mazmuniga real hayot va mehnat faoliyati bilan bog'liq elementlarning kiritilishi o'quvchilarda bilimlarning amaliy ahamiyatini anglashni kuchaytiradi. Fanlar orqali kasblar mazmunini tushuntirish o'quvchilarning kasbiy qiziqishlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kasbga yoʻnaltirish islohotlarining muhim jihati sifatida kompetensiyaviy yondashuvni joriy etish koʻzga tashlanadi. Ushbu yondashuv oʻquvchilarda faqat nazariy bilimlarni emas, balki muayyan kasbiy faoliyat uchun zarur boʻlgan kompetensiyalarni shakllantirishni maqsad qiladi. Muammolarni hal etish, muloqot qilish, jamoada ishlash va qaror qabul qilish kabi koʻnikmalar kasb tanlash jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Oʻquvchilarni kasbga yoʻnaltirish boʻyicha islohotlar doirasida kasbiy diagnostika va maslahat xizmatlarini rivojlantirishga ham alohida eʼtibor qaratilmoqda. Kasbiy diagnostika oʻquvchilarning qiziqishlari, qobiliyatlari va psixologik xususiyatlarini aniqlashga yordam beradi. Ushbu maʼlumotlar asosida oʻquvchilarga individual kasbiy tavsiyalar beriladi, bu esa kasb tanlashda xatoliklar ehtimolini kamaytiradi.

Kasbga yoʻnaltirish sohasidagi islohotlarning yana bir muhim yoʻnalishi maktab, oila va jamiyat hamkorligini kuchaytirishdir. Ota-onalar oʻquvchilarning kasb tanlash jarayonida muhim rol oʻynaydi, chunki ular farzandining qiziqishlari va imkoniyatlari haqida muhim axborot manbai hisoblanadi. Islohotlar ota-onalarni kasbga yoʻnaltirish jarayoniga faol jalb etishni nazarda tutadi, bu esa yagona pedagogik yondashuvni taʼminlaydi. Oʻquvchilarni kasbga yoʻnaltirish boʻyicha amalga oshirilayotgan islohotlar taʼlim muassasalari va ishlab chiqarish sohasi oʻrtasidagi hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan. Amaliyotga yoʻnaltirilgan mashgʻulotlar, tanishtiruv ekskursiyalari va kasbiy uchrashuvlar oʻquvchilarning real mehnat muhiti bilan tanishishiga imkon yaratadi. Ushbu hamkorlik oʻquvchilarning kasblar haqidagi tasavvurlarini aniq va real shakllantiradi.

Kasbga yoʻnaltirish islohotlarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish muhim oʻrin egallaydi. Raqamli platformalar, virtual tanishtiruvlar va onlayn maslahatlar oʻquvchilarga turli kasblar haqida kengroq va tezkor axborot olish imkonini beradi. Axborot texnologiyalaridan foydalanish kasbga yoʻnaltirish jarayonini zamonaviy va qulay shaklda tashkil etishga xizmat qiladi.

Oʻquvchilarni kasbga yoʻnaltirish boʻyicha islohotlar mazmunida kasbiy motivatsiyani shakllantirish masalasi ham muhim oʻrin tutadi. Oʻquvchilarda kasb

tanlashga bo'lgan ichki ehtiyoj va qiziqishni shakllantirish ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Motivatsiyalangan o'quvchi kasb tanlash jarayonida mas'uliyatli va ongli qaror qabul qiladi.

Kasbga yo'naltirish sohasidagi islohotlar ijtimoiy tenglik va imkoniyatlar tengligini ta'minlashga ham qaratilgan. Har bir o'quvchiga o'z qobiliyatlariga mos kasb tanlash imkonini berish, hududiy yoki ijtimoiy cheklolarni kamaytirish islohotlarning muhim maqsadlaridan biridir. Bu yondashuv o'quvchilarning kasbiy rivojlanishida adolatli sharoit yaratadi.

O'quvchilarni kasbga yo'naltirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar kasbiy tarbiyani kuchaytirish bilan ham bog'liqdir. Kasbiy tarbiya o'quvchilarda mehnatsevarlik, mas'uliyat va intizom kabi fazilatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu fazilatlar kelajakdagi kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatga erishish uchun muhim hisoblanadi.

Kasbga yo'naltirish islohotlarida o'qituvchining roli alohida ahamiyatga ega. O'qituvchi o'quvchilarni kasb tanlashga tayyorlash jarayonida yo'naltiruvchi, maslahatchi va motivator sifatida faoliyat yuritadi. O'qituvchining kasbiy savodxonligi va zamonaviy kasblar haqidagi bilimlari islohotlarning samarali amalga oshirilishida muhim omil hisoblanadi.

O'quvchilarni kasbga yo'naltirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlashga qaratilgan. Boshlang'ich bosqichdan boshlab yuqori sinflargacha kasbga yo'naltirish ishlari bosqichma-bosqich tashkil etiladi. Ushbu uzluksizlik o'quvchilarning kasbiy o'sishini izchil va mantiqiy tarzda qo'llab-quvvatlaydi.

Kasbga yo'naltirish islohotlarining mazmuni o'quvchilarning mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. O'quvchilar kasb tanlash jarayonida o'z qiziqishlari va imkoniyatlarini tahlil qilishni, axborotlarni solishtirishni va xulosa chiqarishni o'rganadi. Ushbu ko'nikmalar nafaqat kasb tanlashda, balki butun hayot davomida muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

O'quvchilarni kasbga yo'naltirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ta'lim sifatini oshirish bilan uzviy bog'liqdir. Kasb tanlashga ongli tayyorlangan o'quvchi ta'lim jarayonida faolroq bo'ladi va o'qishga bo'lgan munosabati ijobiy tomonga o'zgaradi. Natijada ta'lim dasturlarini o'zlashtirish samaradorligi ortadi.

Kasbga yo'naltirish sohasidagi islohotlar jamiyat ehtiyojlariga mos kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi. O'quvchilarning qiziqishlari va mehnat bozori talablarini uyg'unlashtirish orqali kelajakda raqobatbardosh mutaxassislar yetishtiriladi. Bu esa jamiyatning barqaror rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'quvchilarni kasbga yo'naltirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ta'lim, tarbiya va ijtimoiy rivojlanishning yagona tizimi sifatida qaraladi. Ushbu tizim orqali o'quvchilarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishi bir butun holda ta'minlanadi. Kasbga yo'naltirish jarayonining mazmunan boyitilishi o'quvchilarning kelajak hayotiga ongli tayyorgarlik ko'rishiga xizmat qiladi.

O'quvchilarni kasbga yo'naltirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar doirasida kasbiy ma'lumotlar bankini shakllantirish muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Kasbiy ma'lumotlar banki turli sohalardagi kasblar, ularning tavsifi, talab etiladigan bilim va ko'nikmalar, mehnat sharoitlari hamda rivojlanish istiqbollarini o'z ichiga oladi. Ushbu bank orqali o'quvchilar kasblar haqidagi axborotni tizimli va ishonchli manbalardan olish imkoniyatiga ega bo'ladi. Axborotning ochiq va tushunarli bo'lishi kasb tanlash jarayonida ongli qaror qabul qilishga xizmat qiladi.

Kasbga yo'naltirish islohotlarida o'quvchilarning mehnat faoliyati tajribasini kengaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Maktab doirasida tashkil etiladigan amaliy mashg'ulotlar, mini-loyihalar va mehnatga oid topshiriqlar o'quvchilarning kasblar mohiyatini bevosita faoliyat orqali tushunishiga yordam beradi. Amaliy tajriba kasblar haqidagi nazariy tasavvurlarni real ko'nikmalar bilan boyitadi va o'quvchining kasbiy qiziqishlarini aniqlashtiradi.

Kasbga yo‘naltirish jarayonida ijtimoiy hamkorlar bilan ishlash mexanizmlarini rivojlantirish islohotlarning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Korxonalar, tashkilotlar va turli soha mutaxassislari bilan uchrashuvlar o‘quvchilarga real ish faoliyati haqida to‘g‘ridan-to‘g‘ri ma’lumot olish imkonini beradi. Ijtimoiy hamkorlar ishtirokida tashkil etilgan tadbirlar o‘quvchilarning kasblarga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va mehnat bozori bilan bog‘lanishni mustahkamlaydi.

O‘quvchilarni kasbga yo‘naltirish bo‘yicha islohotlar mazmunida kasbiy o‘zini anglash jarayonini qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi. O‘quvchi o‘z qiziqishlari, qadriyatlari va shaxsiy maqsadlarini tahlil qilish orqali kelajakdagi kasbiy yo‘lini aniqlashga harakat qiladi. Ushbu jarayonni pedagogik jihatdan qo‘llab-quvvatlash o‘quvchining ichki ishonchini kuchaytiradi va tasodifiy tanlovlarning oldini oladi.

Kasbga yo‘naltirish islohotlarida kasbiy o‘shish tushunchasini shakllantirish ham muhim o‘rin tutadi. O‘quvchilarga kasb tanlash faqat bir martalik qaror emas, balki uzluksiz rivojlanish jarayoni ekanligi tushuntiriladi. Kasbiy o‘shish g‘oyasi o‘quvchilarni doimiy o‘rganishga, malakasini oshirishga va o‘zini rivojlantirishga undaydi. Bu yondashuv kelajakda moslashuvchan va raqobatbardosh mutaxassislarni shakllanishiga zamin yaratadi.

Kasbga yo‘naltirish jarayonida hududiy mehnat bozorining xususiyatlarini hisobga olish islohotlarning muhim jihatlaridan biridir. Har bir hududda talab yuqori bo‘lgan kasblar va rivojlanayotgan sohalar mavjud. O‘quvchilarni hududiy ehtiyojlardan xabardor qilish ularning kelajakdagi bandligini ta’minlashga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Hududiy yondashuv kasb tanlashni real imkoniyatlar bilan uyg‘unlashtiradi.

O‘quvchilarni kasbga yo‘naltirish bo‘yicha islohotlar doirasida kasbiy stereotiplarni bartaraf etishga ham e’tibor qaratilmoqda. Ba’zi kasblar jamiyatda noto‘g‘ri tasavvurlar bilan baholanishi mumkin. Islohotlar orqali o‘quvchilarga barcha kasblarning ijtimoiy ahamiyati va jamiyat rivojiga qo‘shadigan hissasi tushuntiriladi. Bu yondashuv o‘quvchilarning tanlov doirasini kengaytiradi.

Kasbga yoʻnaltirish samaradorligini oshirish jarayonida oʻquvchilarning amaliy faoliyatga jalb etilishi muhim pedagogik vosita sifatida qaraladi. Amaliy mashgʻulotlar, loyiha ishlari va kasbiy sinovlar orqali oʻquvchilar kasblarning real mazmuni bilan tanishadi. Amaliy faoliyat oʻquvchilarning nazariy tasavvurlarini mustahkamlaydi va kasbiy qiziqishlarini aniqlashtiradi.

Oʻquvchilarni kasbga yoʻnaltirish samaradorligini oshirishda kasbiy motivatsiyani rivojlantirish muhim omil hisoblanadi. Kasbiy motivatsiya oʻquvchining kelajakdagi kasbiy faoliyatiga nisbatan ichki ehtiyoj va qiziqishni anglatadi. Motivatsiyalangan oʻquvchi kasb tanlash jarayonida masʼuliyatli qaror qabul qiladi va oʻz ustida ishlashga intiladi. Kasbga yoʻnaltirish samaradorligini oshirishda taʼlim muassasalari va ishlab chiqarish sohasi oʻrtasidagi hamkorlikni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Korxonalar, tashkilotlar va kasb egalari bilan tashkil etiladigan uchrashuvlar oʻquvchilarga kasblar haqida real tasavvur beradi. Ushbu hamkorlik oʻquvchilarning kasb tanlash jarayonini amaliy jihatdan boyitadi.

Umumiy oʻrta taʼlim maktablarida kasbga yoʻnaltirish samaradorligini oshirishda axborot texnologiyalaridan foydalanish muhim yoʻnalishlardan biri hisoblanadi. Raqamli platformalar, virtual tanishtiruvlar va onlayn maslahatlar oʻquvchilarga kasblar haqidagi axborotni tezkor va qulay shaklda olish imkonini beradi. Axborot texnologiyalari kasbga yoʻnaltirish jarayonini zamonaviylashtiradi.

Kasbga yoʻnaltirish samaradorligini oshirish jarayonida kasbiy madaniyatni shakllantirish muhim pedagogik vazifa sifatida namoyon boʻladi. Kasbiy madaniyat oʻquvchilarda mehnatsevarlik, intizom, masʼuliyat va etik meʼyorlarga rioya qilish fazilatlarini rivojlantiradi. Ushbu fazilatlar kasbiy faoliyatda muvaffaqiyatga erishish uchun zarur hisoblanadi. Oʻquvchilarni kasbga yoʻnaltirish samaradorligini oshirishda oʻquvchilarning oʻzini anglash jarayonini qoʻllab-quvvatlash alohida ahamiyatga ega. Oʻquvchi oʻz qobiliyatlari, qiziqishlari va hayotiy maqsadlarini anglagan holda kasb tanlashga tayyor boʻladi. Oʻzini anglash jarayoni kasbiy qarorlarning ongli va barqaror boʻlishini taʼminlaydi.

Kasbga yoʻnaltirish samaradorligini oshirishda ijtimoiy tenglik va imkoniyatlar tengligini taʼminlash muhim prinsip hisoblanadi. Har bir oʻquvchiga ijtimoiy holatidan qatʼi nazar kasb tanlash imkoniyatlarini yaratish taʼlim tizimining muhim vazifasidir. Bu yondashuv oʻquvchilarning kasbiy rivojlanishida adolatli sharoitni taʼminlaydi. Umumiy oʻrta taʼlim maktablarida kasbga yoʻnaltirish samaradorligini oshirish taʼlim va tarbiya uygʻunligini taʼminlash bilan uzviy bogʻliqdir. Kasbga yoʻnaltirish jarayoni faqat axborot berish emas, balki oʻquvchilarda mehnatga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirishni ham nazarda tutadi. Tarbiyaviy yondashuv kasbiy tanlovni maʼnaviy jihatdan asoslaydi.

XULOSA

Oʻquvchilarni kasbga yoʻnaltirishda koʻp tomonlama hamkorlik faqat tashkiliy emas, balki tarbiyaviy ahamiyatga ega pedagogik jarayon sifatida namoyon boʻladi. Ushbu hamkorlik oʻquvchilarda jamiyat bilan oʻzaro aloqadorlik, masʼuliyat va ongli tanlov madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Oʻzbekiston Respublikasi. “Taʼlim toʻgʻrisida”gi Qonun. – Yangi tahrir, 2020. Mazkur qonun oʻquvchilarni kasbga yoʻnaltirish, ularning qiziqish va qobiliyatlarini rivojlantirish, taʼlim muassasalari, oila va jamiyat hamkorligini taʼminlashning huquqiy asoslarini belgilaydi.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarori. Umumiy oʻrta taʼlim muassasalari faoliyatini tashkil etish toʻgʻrisidagi nizom. Hujjatda kasbga yoʻnaltirish ishlari, oʻquvchilarda amaliy koʻnikmalar va kompetensiyalarni shakllantirish, maktab va tashqi hamkorlar bilan ishlash mexanizmlari yoritilgan.
3. Oʻzbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab taʼlimi vazirligi. Kasbga yoʻnaltirish boʻyicha metodik tavsiyalar. Ushbu metodik materiallarda oʻquvchilarni kasbga yoʻnaltirish islohotlari, psixologik xizmat faoliyati va taʼlim muassasalari hamkorligi masalalari bayon etilgan.

4. Xudoyberdiyev M. Pedagogik jamoani boshqarish. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. Asarda kasbga yo‘naltirish jarayonida o‘qituvchi va psixologning roli, o‘quvchilar bilan individual ishlash, muammoli va ijtimoiy xavf guruhidagi bolalar bilan hamkorlik masalalari tahlil qilingan.
5. To‘xtayeva G. Ta’lim menejmenti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. Ta’lim jarayonini boshqarish, kasbga yo‘naltirish samaradorligini oshirish, zamonaviy kompetensiyalar va kasbiy madaniyatni shakllantirish mexanizmlari yoritilgan.